

18.12.2019

Terveystarkastusten ja muiden käyntien toteumat äitiys- ja lastenneuvolassa 2018 sekä kouluterveydenhuollossa luku- vuonna 2018–19

Päälöydökset

- Avohilmo tuottaa palvelujen järjestämisessä tarvittavaa tietoa palvelujen sisällöistä ja niissä tapahtuvista muutoksista.
- Avohilmo-tilastot antavat tietoa lapsen ja perheen yksilöllisen tarpeen mukaisista palveluista lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa.
- Avohilmo-kirjauksissa terveystarkastusten toteumat ovat heikompia kuin palvelujen seurantatutkimuksen tulokset järjestämisestä.
- Avohilmo-tiedot saadaan kattavasti, mutta terveystarkastustuksien tilastoinnin tiedot ovat puutteellisia.
- Avohilmo-kirjausten laatua ja raportointia on edelleen kehitettävä.

Avohilmon käyttö äitiys- ja lastenneuvolan sekä kouluterveydenhuollon terveystarkastuksien seurannassa tukee tietojen laajempaa hyödyntämistä

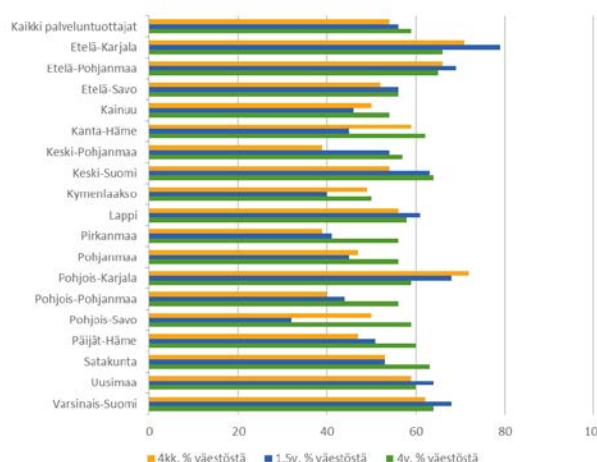
Avohilmon tietoihin 4 kuukauden laaja terveystarkastus oli kirjattu maakunnissa vain 39–72 prosentille ikäryhmästä vuonna 2018, vaikka vauvaperheiden tiedetään käyttävän heille tarjolla olevia neuvolapalveluja kattavasti. Myös palvelujen seurantatutkimuksen mukaan lastenneuvolan 4 kuukauden ikäisen lapsen laaja terveystarkastus oli vuonna 2015 järjestetty kattavasti koko ikäryhmälle kaikissa maakunnissa yhtä lukuun ottamatta.

Avohilmo-kirjauksissa äitiys- ja lastenneuvolan sekä kouluterveydenhuollon määräaikaisten terveystarkastusten toteumat ovat heikompia kuin palvelujen seurantatutkimuksessa terveyskeskuksista raportoidut tarkastusten järjestämisestä kertovat tulokset.

Avohilmoon kerätyt tiedot mahdollistavat tietosisältöjen tarkemman ja uusien tietosisältöjen mukaisen raportoinnin lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon työstä. Näiden kehitystrendejä on jatkossa mahdollisuus seurata Avohilmo-kirjausten avulla.

Erityisen tuen tarpeen mukaisia käyntejä tehtiin lastenneuvolassa vuonna 2018 ja kouluterveydenhuollossa lukuvuonna 2018–2019 yhteensä lähes 28 000. Erityisen tuen käyntien asiakkaita oli kouluterveydenhuollossa lähes 12 000 ja asiakasta kohden oli keskimäärin 1,7 käyntiä. Terveystarkastajat toteuttivat erityisen tuen käyntejä kaikissa ikäryhmissä lääkäreitä enemmän.

Kuvio 1. Laajojen terveystarkastusten toteumat lapsen 4 kk:n, 1,5 vuoden ja 4 vuoden iässä, % ikäryhmän väestöstä, Avohilmo-tiedot kaikki palveluntuottajat ja maakunnat

Kaisa Mölläri
etunimi.sukunimi@thl.fi

Tuovi Hakulinen
etunimi.sukunimi@thl.fi

Marke Hietanen-Peltola
etunimi.sukunimi@thl.fi

Sanna-Mari Saukkonen
etunimi.sukunimi@thl.fi

Määräaikaisten terveystarkastukset ja muut käynnit äitiys- ja lastenneuvolassa sekä kouluterveydenhuollossa

Tässä tilastoraportissa raportoidaan, miten säädösten (terveydenhuoltolaki 1326/2010¹, valtioneuvoston asetus (VNA 338/2011²) mukaiset terveystarkastukset ja muut käyntityypit ovat toteutuneet äitiys- ja lastenneuvolassa vuonna 2018 sekä kouluterveydenhuollossa lukuvuonna 2018–2019 perusterveydenhuollon avohoidon ilmoituksesta (Avohilmo)³ saatujen tietojen mukaan. Terveystarkastusten osalta tietoja verrataan Neuvolan ja kouluterveydenhuollon palvelujen seuranta tutkimuksen 2016–2017⁴ tietoihin.

Avohilmo-tietoja ja edellä mainittujen palvelujen seuranta tutkimuksen tuloksia käytetään tukena maakuntien ja kuntien tietoon perustuvassa johtamistyössä. Myös Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira hyödyntää tuloksia valvontatyössään. Tulokset ovat hyödynnettävissä sote-uudistukseen liittyvän palvelujärjestelmän muutoksen seurannassa. Tietoja on saatavilla [THL:n verkkosivuilla tietokantaraporteista](#) ja Tilasto- ja indikaattoripankki [Sotkanetistä](#).

Laajat terveystarkastukset

Laajoissa terveystarkastuksissa terveydenhoitaja ja lääkäri yhdessä arvioivat lapsen terveydentilaa ja hyvinvointia sekä varhaiskasvatuksen henkilöstö ja opettajanarviolapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Lisäksi tarkastuksessa selvitetään vanhempien ja koko perheen hyvinvointia. Perheen hyvinvointia arvioidaan niiltä osin kuin se on välttämätöntä lapsen hoidon ja tuen tarpeen selvittämiseksi. Laajoihin terveystarkastuksiin kutsutaan aina lapsen molemmat vanhemmat. (STM 2009⁵, Laaja terveystarkastus⁶, Menetelmäkäsikirja⁷, Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen⁸.)

Terveydenhoitaja ja lääkäri toteuttavat laajan terveystarkastuksen yhteistyössä. Tarkastus voidaan toteuttaa erillisillä terveydenhoitajan ja lääkärin vastaanotoilla tai tarkastus voidaan tehdä osittain tai kokonaan yhdessä. Molemmat ammattilaiset kirjaavat THL:n toimenpideluokituksen mukaisen koodin terveystarkastuksesta. Avohilmon kirjauksessa laaja terveystarkastus katsotaan toteutuneeksi silloin, kun samalle lapselle kirjautuu sekä terveydenhoitajan että lääkärin toimenpidekoodi.

¹ Terveystarkastuslaki 1326/2010. Finlex

² Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011 (Finlex)

³ Avohilmo. Perusterveydenhuollon avohoidon ilmoitus 2018. Määrittelyt ja ohjeistus: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-925-5>

⁴ Ajanmukaiset käytännöt ja pitkät perinteet neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Palvelujen seuranta tutkimus 2016–2017. Tuovi Hakulinen, Marke Hietanen-Peltola, Sarianna Vaara, Marko Merikukka, Marjaana Pelkonen. THL, Raportti 11/2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-190-4>

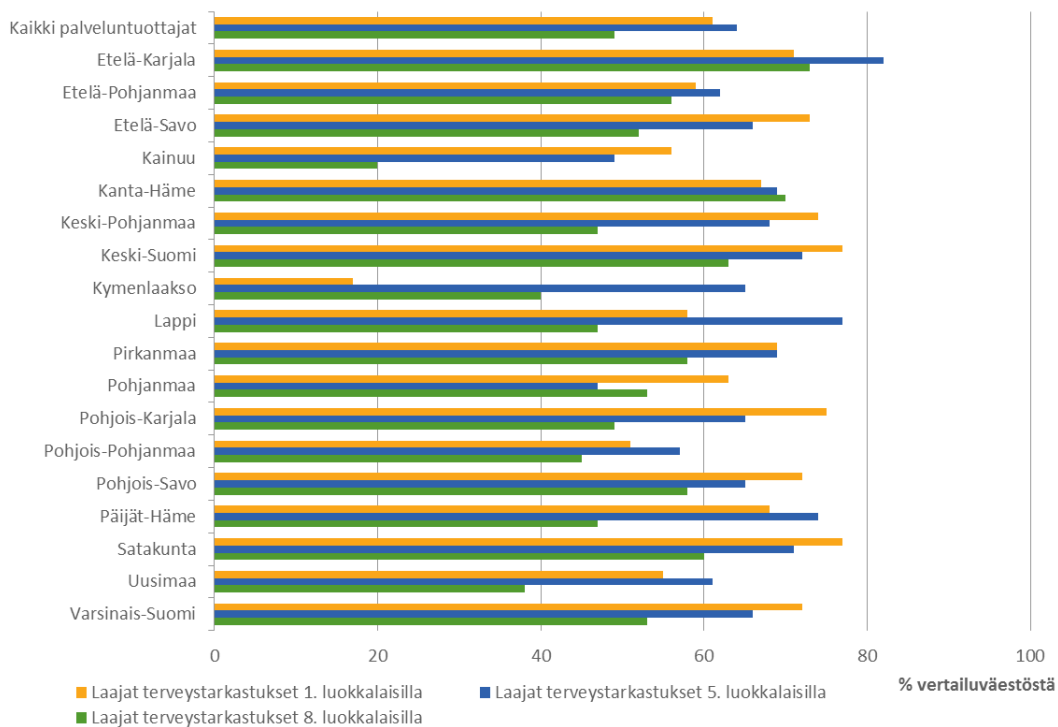
⁵ Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 20, Helsinki

⁶ Laaja terveystarkastus - Ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon. Tuovi Hakulinen-Viitanen, Marke Hietanen-Peltola, Arja Hastrup, Mervi Wallin, Marjaana Pelkonen. THL, Opas 22/2012. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-708-0>

⁷ Menetelmäkäsikirja, Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa : Menetelmäkäsikirja. Päivi Mäki, Katja Wikström, Tuovi Hakulinen, Tiina Laatikainen (toim.) THL. Opas 14/2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-964-4>

⁸ Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön. Tuovi Hakulinen, Taina Laajasalo & Jukka Mäkelä (toim.) THL. Ohjaus, 9/2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-357-1>

Kuvio 2. Laajojen terveystarkastusten toteumat 1., 5. ja 8. luokkalaisilla % ikäryhmän väestöstä, Avohilmo-tiedot kaikki palveluntuottajat ja maakunnat

Palvelujen seurantatutkimuksessa terveyskeskusten lasten, nuorten ja perheiden palveluista vastaavilta osastonhoitajilta kerättyjen tietojen mukaan säädösten mukaiset kouluterveydenhuollon laajat terveystarkastukset järjestettiin 1. luokalla 97 %:ssa, 5. luokalla 97 %:ssa ja 8. luokalla 93 %:ssa terveyskeskuksia kattavasti eli kaikille kyseisen luokkatason oppilaille. Maakuntakohtaisessa tarkastelussa useissa maakunnissa oli puutteita laajojen tarkastusten kattavassa järjestämisessä jollakin luokka-asteella. Kaikki kolme kouluterveydenhuollon laajaa terveystarkastusta järjestettiin kattavasti vuonna 2015 Lapin, Pohjois-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan, Satakunnan, Varsinais-Suomen, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen ja Etelä-Karjalan maakunnissa.

Palvelujen seurantatutkimuksen mukaan 1. luokan laaja terveystarkastus järjestettiin kattavasti useimmissa maakunnissa, puutteita oli ainostaan Kainuussa, Pohjois-Karjalassa, Etelä-Savossa ja Uudellamaalla. Puutteita 5. luokan laajan tarkastuksen järjestämisessä oli Keski-Pohjanmalla, Pohjanmaalla, Kainuussa, Pohjois-Savossa, Keski-Suomessa ja Uudellamaalla ja 8. luokalla Keski-Pohjanmaalla, Pohjanmaalla, Pohjois-Savossa, Keski-Suomessa, Pirkanmaalla, Kymenlaaksossa ja Uudellamaalla.

Avohilmo-kirjauksien mukaan kouluterveydenhuollon laajajen terveystarkastusten toteumat ovat selvästi heikompia kuin palvelujen seurantatutkimuksessa raportoidut tarkastusten järjestämisestä vuonna 2015 kertovat tulokset⁴. Puutteiden suuruus tarkastusten Avohilmo-toteumissa ei ole yhteydessä maakuntakohtaisiin tietoihin tarkastusten järjestämisestä.

Muut määräaikaiset terveystarkastukset

Määräaikaisiin terveystarkastuksiin luetaan sekä laajat terveystarkastukset että muut säädöksen² ja valtakunnallisten suositusten⁹ mukaiset terveystarkastukset äitiys- ja lastenneuvolassa sekä kouluterveydenhuollossa. Tavallisesti tervey-

denhoitaja toteuttaa laajojen terveystarkastusten välillä olevat määräaikaisten terveystarkastukset. Kouluterveydenhuollossa oppilas on tavallisesti yksin terveystarkastuksessa.

Valtioneuvoston asetuksen² mukaan lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana tulee tehdä vähintään yhdeksän määräaikaista terveystarkastusta. Näistä yksi on laaja terveystarkastus ja sen lisäksi myös kaksi muuta terveystarkastusta toteutetaan lääkärin ja terveydenhoitajan yhteistyönä. Lapsen ollessa 1–6 vuoden ikäinen terveystarkastuksia tehdään vähintään kuusi, joista kaksi on edellä kuvattuja laajoja terveystarkastuksia. Peruskoulussa jokaisella vuosiluokalla tehdään määräaikainen terveystarkastus. Ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella vuosiluokalla tarkastuksen on oltava laaja terveystarkastus.

Määräaikaisten terveystarkastusten toteumat lastenneuvolassa 2018 ja kouluterveydenhuollossa lukuvuonna 2018–2019

Määräaikaisten terveystarkastuksen kirjaus oli Avohilmoon vuonna 2018 tehty 74 427 alle yksivuotiaalle lapselle. Vuoden 2018 aikana syntyi 47 663 lasta väestötietojen mukaan ja tästä laskettuna kahdeksan käyntiä tekisi 381 304 käyntiä. Avohilmo-tietojen mukaan terveystarkastusten toteuma oli 98 prosenttia. (Taulukko 1.)

Määräaikaisen terveystarkastuksen kirjaus oli Avohilmoon vuonna 2018 tehty 87 896 1-2 -vuotiaalle lapselle. Avohilmo-tietojen mukaan terveystarkastusten toteuma 1-2 -vuotiaiden kohdalla oli 84 prosenttia. (Taulukko 1.)

Määräaikaisen terveystarkastuksen kirjaus oli Avohilmoon vuonna 2018 tehty 134 734 3-6 -vuotiaalle lapselle. Tälle ikäryhmälle määräaikaisten terveystarkastuksia tulisi olla 177 690 lapselle poislaskien 4-vuotiaan (väestö 58 828) laaja terveystarkastus. Avohilmo-tietojen mukaan terveystarkastusten toteuma 3-6 -vuotiaiden kohdalla oli 80 prosenttia. (Taulukko 1.)

Palvelujen seuranta tutkimuksen⁴ tulosten mukaan 86 prosenttia terveyskeskuksista järjesti lastenneuvolan määräaikaisten terveystarkastukset, vähintään 15 terveystarkastusta kaikille, säädöksen mukaisesti vuonna 2015.

Kouluterveydenhuollon muut määräaikaisten kuin laajat terveystarkastukset toteutettiin palvelujen seuranta tutkimuksen mukaan kattavasti kaikille oppilaille luokkatasosta riippuen 92–97 prosentissa terveyskeskuksista. Määräaikainen terveystarkastus -kirjaus oli Avohilmoon lukuvuonna 2018–19 tehty 326 829 oppilaalle. Peruskoululaisten määrästä laajojen tarkastusten osuus (1/3 luokkatasoista eli noin joka kolmas oppilas) poislaskien olisi muita määräaikaisten terveystarkastuksia tullut kirjata noin 373 000 asiakkaalle. Avohilmo-tietojen mukaan terveystarkastusten toteuma kouluterveydenhuollossa oli 87 prosenttia.

Asiakkaina olleiden 3-6 vuotiaiden lasten ja koululaisten terveystarkastuskäyntien määrä vastaavat säädöksiä eli vuosittainen terveystarkastus toteutetaan tavallisesti yhtenä käyntinä.

Taulukko 1. Määräaikaiset terveystarkastukset (SPAT1315, OAA40) poislukien laajat terveystarkastukset, käyntien, asiakkaiden ja käyntien lukumäärä/asiakas lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa 2018, Avohilmo-tiedot

Ikäryhmä	Käyntien lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Käyntien lukumäärä / asiakas	Väestö 31.12.2018/ peruskoululaisten määrä 20.9.2018
Alle 1-vuotiaat	375 133	74 427	5,0	47 663
1-2 -vuotiaat	101 666	87 896	1,2	104 751
3-6 -vuotiaat	141 591	134 734	1,1	236 518
7-16 -vuotiaat	337 525	326 829	1,0	560 503

Muut käynnit lastenneuvolassa vuonna 2008 ja kouluterveydenhuollossa lukuvuonna 2018–2019

Yksilöllisen tarpeen mukaiset terveystarkastukset

Yksilöllisen tarpeen mukaisia terveystarkastuksia tehtiin 200 000, yhteensä noin 138 000 lapselle ja nuorelle. Keskimäärin asiakasta kohti toteutui 1,4 yksilöllisen tarpeen mukaista terveystarkastuskäyntiä. Yksilöllinen tarpeen mukainen terveystarkastus tehdään kun aiemmassa, määräaikaisessa terveystarkastuksessa on havaittu ongelma esimerkiksi lapsen ylipaino tai koululaisen ryhtivirhe, jota seurataan. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Yksilöllisen tarpeen mukainen terveystarkastus (SPAT1317, OAA41), käyntien, asiakkaiden ja käyntien lukumäärä/asiakasikäryhmittäin lääkäriä ja terveydenhoitajalla, Avohilmo-tiedot

Ikäryhmä	Käyntien lukumäärä			Asiakkaiden lukumäärä			Käyntien lukumäärä / asiakkaat	Väestö 31.12.2018, peruskoululais-ten määrä 20.9.2018
	Lääkä-rit	Tervey-den-hoitajat	Yhteen-sä*	Lääkä-rit	Tervey-den-hoitajat	Yhteen-sä*		
Alle 1-vuotiaat	2 779	50 510	53 289	2 561	31 249	32 601	1,6	47 663
1–2-vuotiaat	2 551	24 924	27 475	2 399	20 114	21 864	1,3	104 751
3–6-vuotiaat	5 545	30 794	36 339	5 233	26 374	30 243	1,2	236 518
7–16-vuotiaat	8 373	73 248	81 621	7 657	52 448	58 127	1,4	560 503
Kaikki ikäluo- kat	19 248	179 476	198 724	17 744	126 208	138 402	1,4	

*Tässä on mukana, fysioterapeutit, toimintaterapeutit, perhetyöntekijät, puuttuvat ammattitiedot

Erityisen tuen tarpeen mukaiset käynnit

Erityisen tuen tarpeen mukainen käynti kirjataan muulla kuin terveystarkastuskäynnillä silloin, kun käynnillä selvitetään tuen tarvetta tai tehdään tuen järjestämiseksi toimenpiteitä. Esimerkiksi tuen tarpeen selvittäminen tai tuen järjestäminen pitkäaikaisen sairauden tai toimintakyvyn aleneman vuoksi, voimien selvittely ja tukeminen mielialaan, psykosomaattiseen oireiluun, perhe-, koulu- tai kaveriasioihin liittyvissä tilanteissa. Erityisen tuen tarve on selvitettävä, jos alle kouluikäisessä lapsessa, oppilaassa, opiskelijassa, perheessä tai ympäristössä on tekijöitä, joka voivat vaarantaa lapsen tervettä kasvua ja kehitystä. Erityisen tuen tarpeen mukaisia käyntejä voi olla lääkärin että terveydenhoitajan vastaanotoilla.

Erityisen tuen tarpeen mukaisia käyntejä tehtiin lastenneuvolassa vuonna 2018 ja kouluterveydenhuollossa lukuvuonna 2018–2019 yhteensä lähes 28 000. Erityisen tuen käyntien asiakkaita oli yhteensä lähes 17 000 ja asiakasta kohden oli keskimäärin 1,4 käyntiä. Erityisen tuen käynnit olivat tavallisempia koululaisilla ja myös asiakaskohtaiset käyntien määrät sekä terveydenhoitajalla että lääkäriä olivat koululaisilla suurempia kuin alle kouluikäisillä. Terveydenhoitajat toteuttivat erityisen tuen käyntejä kaikissa ikäryhmissä lääkäreitä enemmän. (Taulukot 3–5.)

Taulukko 3. Erityisen tuen tarpeen mukaisten käyntien lukumäärä (SPAT1389, OAA43) 2018 ikäryhmittäin lääkäriä ja terveydenhoitajalla, Avohilmo-tiedot

Käyntien luku- määrä	Erityisen tuen tarpeen mukainen käynti (SPAT1389, OAA432)		
	Lääkärit	Terveydenhoitajat	Yhteensä*
Alle 1-vuotiaat	292	2 073	2 410

1–2-vuotiaat	214	1 076	1 313
3–6-vuotiaat	871	2 757	3 679
7–16-vuotiaat	5 443	14 215	20 182
Kaikki ikäluokat	6 820	20 121	27 584

*Tässä on mukana psykologit, puheterapeutit, perhetyöntekijät, puuttuvat ammattitiedot

Taulukko 4. Erityisen tuen tarpeen mukaisten käyntien ja asiakkaiden lukumäärä (SPAT1389, OAA43) 2018 ikäryhmittäin lääkäriellä ja terveydenhoitajalla, Avohilmo-tiedot

Asiakkaat	Erityisen tuen tarpeen mukainen käynti			
	Lääkärit	Terveydenhoitajat	Yhteensä*	Väestö 31.12.2018, peruskoululaisten määrä 20.9.2018
Alle 1-vuotiaat	274	1 303	1 555	47 663
1–2-vuotiaat	210	868	1 052	104 751
3–6-vuotiaat	802	1 777	2 493	236 518
7–16-vuotiaat	4 738	7 909	11 956	560 503
Kaikki ikäluokat	6 012	11 701	16 861	

*Tässä on mukana psykologit, puheterapeutit, perhetyöntekijät, puuttuvat ammattitiedot

Taulukko 5. Erityisen tuen tarpeen mukaisten käyntien lukumäärä/asiakas (SPAT1389, OAA43) 2018 ikäryhmittäin lääkäriellä ja terveydenhoitajalla, Avohilmo-tiedot

Käyntien lukumäärä / asiakas	Erityisen tuen tarpeen mukainen käynti (SPAT 1389, OAA43)		
	Lääkärit	Terveydenhoitajat	Yhteensä
Alle 1-vuotiaat	1,1	1,6	1,5
1–2-vuotiaat	1,0	1,2	1,2
3–6-vuotiaat	1,1	1,6	1,5
7–16-vuotiaat	1,1	1,8	1,7
Kaikki ikäluokat	1,1	1,7	1,6

Lastensuojelulain mukainen terveyden tutkiminen

Lastensuojelulaki (417/2007, 51 §) velvoittaa lapsen terveydentilan tutkittavaksi sijaishuoltoon sijoittamisen yhteydessä, ellei terveydentilaa ole ollut mahdollista tutkia aikaisemmin tai muusta syystä ei ole käytettävissä riittäviä tietoja lapsen hoidon järjestämiseksi sijaishuollon aikana. Lastensuojelulain mukainen terveydentilan tutkiminen kirjattiin tarkastelujak-

sona 170 lapselle lastenneuvolassa tai kouluterveydenhuollossa. Eniten asiakkaita oli 7–16-vuotiaiden ikäryhmässä. Käyntejä oli keskimäärin yksi jokaista asiakasta kohti. (Taulukko 6.)

Taulukko 6. Lastensuojelulain mukainen terveyden tutkiminen (SPAT1320, OAA49), käyntien ja asiakkaiden lukumäärä ikäryhmittäin ja ammattihenkilöittäin

Lastensuojelulain mukainen terveyden-tilan tutkiminen (SPAT1320, OAA49)	Käyntien lukumäärä			Asiakkaiden lukumäärä		
	Lääkärit	Terveydenhoitajat	Yhteensä	Lääkärit	Terveydenhoitajat	Yhteensä
Alle 1-vuotiaat	..	8	12	..	8	12
1–2-vuotiaat	5	..	8	5	..	8
3–6-vuotiaat	22	9	32	22	9	32
7–16-vuotiaat	88	55	143	86	50	118
Kaikki ikäluokat	119	75	195	117	70	170

Terveystarkastukset äitiysneuvolassa

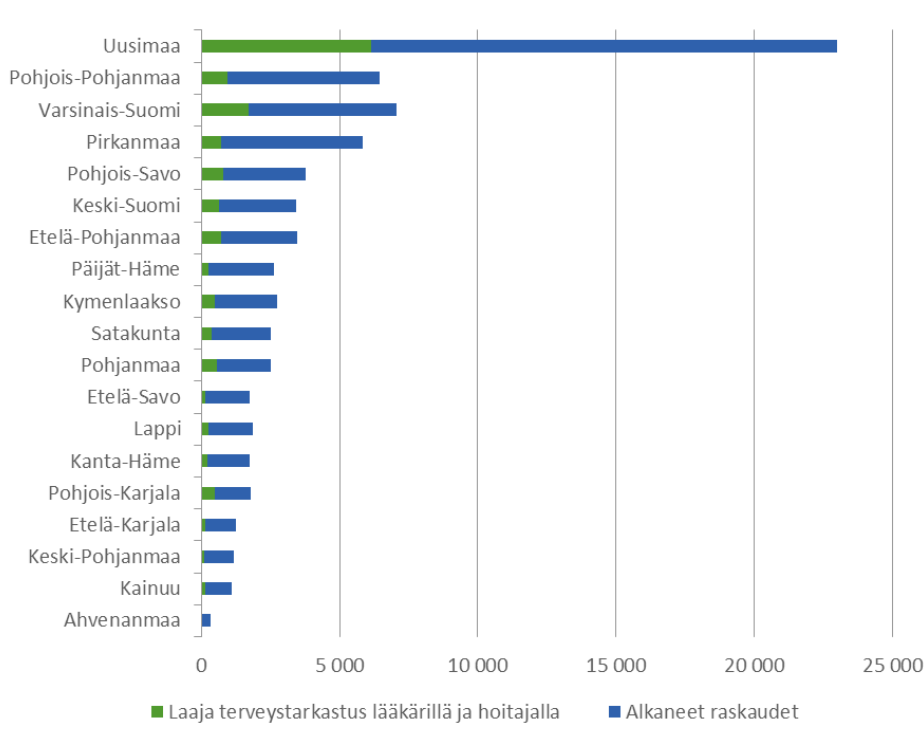
Valtioneuvoston asetuksen (VNA 338/2011) mukaan äitiysneuvolassa on järjestettävä yksi lasta odottavan perheen laaja terveystarkastus. Äitiysneuvolan ohjeistuksen⁹ mukaan neuvolan tulee järjestää ensisynnyttäjälle raskausaikana vähintään yhdeksän ja uudelleensynnyttäjälle vähintään kahdeksan määräaikaista terveystarkastusta. Näihin raskausaikaisiin käynteihin sisältyy yksi lasta odottavan perheen laaja terveystarkastus kaikille perheille ja kaksi lääkärintarkastusta. Synnytyksen jälkeen järjestetään kaikille synnyttäneille kaksi terveystarkastusta. Toinen näistä tarkastuksista on lääkärin toteuttama.

Laajan terveystarkastuksen toteumat äitiysneuvolassa vuonna 2018

Äitiysneuvolassa tilastoitiin vuonna 2018 yhteensä 15 000 lasta odottavan perheen laajaa terveystarkastusta. Laaja terveystarkastus toteutui kirjausten mukaan noin neljänneksessä kaikista alkaneista raskauksista, joita oli yhteensä hieman vajaa 60 000. Terveystarkastus voidaan tulkita laajaksi, jos se toteutuu määritellyssä laajuudessaan sekä terveydenhoitoa terveydenhoitajalla että lääkärillä. Tilastoitujen tarkastusten osuus vaihteli maakunnittain Etelä-Savon 10 prosentista Uudenmaan ja Pohjois-Karjalan 37 prosenttiin. (Kuvio 3.)

⁹ Klemetti Reija & Hakulinen-Viitanen Tuovi (toim.) (2013) [Äitiysneuvolaopas. Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan](#) Opas 29/2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [THL:n kirjakaupassa](#)

Kuvio 3. Alkaneiden raskauksien ja toteutuneiden laajojen terveystarkastuksien lukumäärä äitiysneuvolassa 2018, Avohilmo-tiedot maakunnittain

Lasta odottavan laaja terveystarkastus näyttää toteutuneen suunniteltua heikommin vertailtaessa tuloksia seurantatutkimuksen⁴ tuloksiin suunnitelluista terveystarkastuksista vuosina 2016–2017. Palvelujen seurantatutkimuksessa terveyskeskusten lasten, nuorten ja perheiden palveluista vastaavilta osastonhoitajilta kerättyjen tietojen mukaan lasta odottavan perheen laaja terveystarkastus järjestettiin lähes kaikissa terveyskeskuksissa ensisynnyttäjille hivenen kattavammin (96 %) kuin uudelleensynnyttäjille (93 %).

Suurimmassa osassa maakuntia ensimmäistä lastaan odottavan perheen laaja terveystarkastus järjestettiin kattavasti. Puutteita oli Pirkanmaalla, Keski-Suomessa, Pohjois-Savossa ja Pohjois-Karjalassa. Myös lasta odottavan uudelleensynnyttäjiperheen laaja terveystarkastus järjestettiin vastaavasti suurimmassa osassa maakuntia kattavasti. Puutteita oli seitsemässä maakunnassa: Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla, Päijät-Hämeessä, Keski-Suomessa, Pohjois-Savossa ja Pohjois-Karjalassa. (Seurantatutkimustulokset⁴.)

Valtioneuvoston asetuksessa² ei ole säädetty lasta odottavan perheen laajan terveystarkastuksen ajankohdasta vastaavasti kuten säädettiin lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon laajojen terveystarkastusten kohdalla. Seurantatutkimuksen⁴ mukaan lasta odottavan perheen laaja terveystarkastus on suunniteltu järjestettäväksi kunnissa hyvin kirjavasti raskauden eri vaiheissa. Tämä saattaa johtaa siihen, että äitiysneuvolassa on epäselvää, milloin tehdään kirjaus laajasta terveystarkastuksesta.

Muiden määräaikaisten terveystarkastuksien ja lisäkäyntien toteumat äitiysneuvolassa vuonna 2018

Äitiysneuvolan määräaikaiset terveystarkastukset eivät toteudu määrällisesti tarkasteltuina valtakunnallisen ohjeistuksen⁹ mukaisesti. Kaikkiaan terveystarkastuskäyntejä oli Avohilmo-tietojen mukaan 432 187 ja käyntejä asiakasta kohden 5,5 lasta odottavan perheen laajan terveystarkastuksen lisäksi. (Taulukko 7.)

Äitiysneuvolan määräaikaisten terveystarkastuksien peittävyys oli 52 prosenttia vuonna 2018 Sotkanet tietojen mukaan ([Sotkanet](#)). Tiedossa oli mukana Avohilmo-tietosisällön mukaiset äitiysneuvolan terveystarkastuskäynnit. Tietoja on verrattu Avohilmon raskaana olevien käyntien lukumäärätietoihin.

Taulukko 7. Äitiysneuvolan määräaikainen terveystarkastus ja lisäkäynti, käyntien, asiakkaiden ja käyntien lukumäärä /asiakas 2018, Avohilmo-tiedot

Terveystarkastus, lisäkäynti	Käyntien lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Käyntien lukumäärä/asiakas
Normaaliraskauden seuranta (SPAT1196)*	412	114	3,6
Raskaana olevan terveystarkastus (SPAT1379, OAA11)	354 898	66 831	5,3
Synnytyksen jälkitarkastus (SPAT1380, OAA12)	44 881	34 984	1,3
Yksilöllisen tuen tarpeen mukaan tehty terveystarkastus (SPAT1317, OAA41)	31 297	20 336	1,5
Erityisen tuen tarpeen mukainen käynti (SPAT1389, OAA43)	3 801	2 252	1,7
Kaikkien terveystarkastuksien lukumäärä	432 187	79 237	5,5

*Normaaliraskauden seuranta -toimenpide SPAT -tieto on käytössä vanhoissa Avohilmon versioissa. Uusi vastaava tieto on Raskaana olevan terveystarkastus.

Palvelujen seurantatutkimuksen⁴ tulosten mukaan 86 prosenttia terveyskeskuksista järjesti vuosina 2016–2017 terveydenhoitajan toteuttamat äitiysneuvolan määräaikaisten terveystarkastukset ensisynnyttäjille suosituksen⁹ (yhteensä 11 terveystarkastusta raskauden aikana ja synnytyksen jälkeen) mukaisesti ja vastaavasti 91 prosenttia terveyskeskuksista (yhteensä 10 terveystarkastusta) uudelleensynnyttäjille.

Isyyden tunnustamisen vastaanotto raskauden aikana äitiysneuvolassa

Avoliiton ulkopuolella syntyvän lapsen isyys voidaan vahvistaa joko tunnustamisen perusteella maistraatissa tai kanne- teitse tuomioistuimessa. Isyys tulee tunnustaa myös silloin, kun vanhemmat asuvat avoliitossa. Vuodesta 2016 lähtien isyys on ollut mahdollista tunnustaa jo raskausaikana sen kunnan äitiysneuvolassa, jossa perheelle on annettu raskauden- aikaisia neuvolapalveluita. (Isyyslaki 11/2015¹⁰.)

Vuoden 2016 alusta lähtien isyyden tunnustamisen -toimenpidetietoa on ollut mahdollista tilastoida potilastietojärjestel- miin Avohilmon tiedonkeruuseen. Vuonna 2018 raskauden aikana äitiysneuvolassa oli isyyden tunnustamistietoja kirjattu 469 kertaa.

Suun terveydenhuollon terveystarkastukset

Valtioneuvoston asetuksen² mukaan ensimmäistä lastaan odottaville perheille tulee järjestää vähintään yksi suun tervey- dentilan ja hoidon tarpeen arvio. Alle kouluikäiselle lapselle on järjestettävä suun terveystarkastus, kun tämä on 1- tai 2- vuotias, 3- tai 4-vuotias ja 5- tai 6-vuotias. Oppilaalle suun terveystarkastus tulee järjestää ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella luokalla. Lisäksi suun terveystarkastuksia tulee järjestää yksilöllisen tarpeen mukaan.

¹⁰ Isyyslaki 11/2015, <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2015/20150011>

Ensimmäistä lastaan odottaville toteutui Avohilmon kirjausten mukaan vain hyvin vähän suun terveystarkastuksia. Myös 1-6 -vuotiaille oli kirjattu suun terveystarkastuksia vähän. Kouluikäisistä yli puolelle kouluikäisistä oli kirjattu suun terveydenhuollon tarkastus.

Taulukko 8. Suun terveydenhuollon terveystarkastukset äitiys- ja lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa 2018, Avohilmo-tiedot

Asiakkaiden ikäryhmä	Suun terveystarkastusten lukumäärät 1. lasta odottavalle	Suun terveystarkastuksen lukumäärät lapselle tai nuorelle	Väestö 31.12.2018, peruskoululaisten määrä 2018
Lasta odottavat	2 514		
Alle 1-vuotiaat		2 812	47 663
1–6 -vuotiaat		66 655	341 269
7–17 -vuotiaat		321 408	560 503

Kirjaamisessa kehitettävää

Äitiys- ja lastenneuvolan sekä kouluterveydenhuollon Avohilmo tietojen laadun kehittämistarpeet liittyvät puutteisiin kirjaamisessa potilastietojärjestelmiin sekä Avohilmon poimintaan ja tiedonsiirtoon. Terveyskeskusten antamat tiedot järjestettyjen terveystarkastusten määristä eivät vastaa potilastietojärjestelmistä saatavia Avohilmo-tietoja. Tietojen erilaisuus vaikeuttaa paikallisella tasolla palvelujen johtamista, seuranta ja kehittämistä. Lisäksi se vaikeuttaa palveluihin kohdistuvaa valvontaa ja kansallista seuranta ja kehittämistarpeiden tunnistamista.

Avohilmo kirjaamiseen liittyviä puutteita

Puutteet ammattilaisen kirjaamisessa johtavat tietojen puuttumiseen tai virheellisyyteen. Tavallisimpia kirjaamispuutteita ovat:

- Toimintayksikkötieto eli THL – SOTE -organisaatiorekisterin ja Toimipaikkarekisterin (TOPI) tiedot ovat puutteelliset tai väärät.
Jokaisessa terveyskeskuksen toimintayksikössä (esim. neuvola, kouluterveydenhuolto) on olemassa sille määritetty SOTE -organisaatiorekisterin mukainen koodi. Koodit määritellään paikallisesti kaikille toimintayksiköille. Äitiys- ja lastenneuvolassa voidaan käyttää yhteistä koodia silloin, kun ne toimivat samassa toimintayksikössä.
- Palvelumuoto -tieto on virheellinen.
Avohilmon palvelumuodot (esim. äitiysneuvola, lastenneuvola, kouluterveydenhuolto) ovat potilastietojärjestelmissä. Terveyskeskuksen ammattilainen valitsee oikean palvelumuodon eri palveluihin tietojen kirjauksien yhteydessä. Yhdistetyssä äitiys- ja lastenneuvolatoiminnassa voidaan samalla käynnillä kirjata äidille palvelumuotona äitiysneuvola ja lapselle lastenneuvola.
- SPAT- tai THL-Toimenpide -koodien käyttö on virheellinen tai puuttuu kokonaan.
Ammattilainen ei käytä oikeaa koodia huolimatta THL:n oheistuksesta eri toimenpide-koodien käytöstä eri terveystarkastuksissa ja vastaanottotyypeissä. Paikallinen tuki ja sopimukset eri koodien käytöstä eri tilanteissa vaihtelevat.
- Suun terveydenhuoltoa koskevien tietojen kirjaaminen on puutteellinen.
- Käyntitietojen kirjaamiseen liittyy erilaisia puutteita.
Yhteisvastaanotolla jokainen terveydenhuollon ammattilainen ei kirjaa tai tilastoi käyntitapahtumaa potilastietojärjestelmään.
Toisen ammattihenkilön kirjaus laajasta terveystarkastuksesta on jäänyt tekemättä tai terveystarkastuksen on toteuttanut vain toinen ammattihenkilö. Näissä tilanteissa terveystarkastus on kirjautunut määräaikaiseksi terveystarkastukseksi.
Lyhytaikaisten tai uusien työntekijöiden kirjaamisen perehdytys on puutteellista. Työntekijä ei muista kirjata toteutunutta terveystarkastusta laajaksi tai ei tiedä siitä, että kyse on laajasta terveystarkastuksesta. Esimerkiksi lasta odottavan perheen laajan terveystarkastuksen ajankohdat vaihtelevat terveyskeskuksissa.

Potilastietojärjestelmiin ja THL:n raportointiin liittyviä ongelmia

Avohilmon tietojen poimintaan ja tiedonsiirtoon THL:ään liittyvät ongelmat johtuvat potilastietojärjestelmien erilaisista teknisistä ongelmista, jotka ilmenevät tietojen puuttumisilla. Nämä ongelmat korjaantuvat, kun palveluntuottaja havaitsee, että THL:n raporteilla olevat tiedot eivät vastaa heidän omia kirjaamia tietoja järjestelmässä. Näissä teknisissä ongelmissa palveluntuottaja on yhteydessä tietojärjestelmän toimittajaan tietojen kuntoon saattamiseksi.

Potilastietojärjestelmien tekniset ja tiedonsiirtoon liittyviä ongelmia ovat:

- Tietojärjestelmien tai niiden versioiden vaihtumiseen, jolloin tiedot eivät tilastoidu ja poimiinnu enää entisellä tavalla THL:n Avohilmon tiedonkeruuseen.
- palveluntuottajan organisaatitiedot ovat muuttuneet, mutta muuttuneita tietoja ei ole päivitetty tietojärjestelmään.
- THL:n Avohilmon vastaanotossa on ongelmia, joista tulee tietojärjestelmätoimittajalle ilmoitus.
- THL:n raportoinnin indikaattorit ovat virheellisesti määritelty. Automaattisessa raportoinnissa on virheitä.

Tietojen laadun parantaminen

Raporttitietojen käyttö sekä paikallisesti eri organisaatioissa että valtakunnallisesti parantaa tietojen laatua ja kattavuutta. Oman palveluntuottajan tiedon laatua ja kattavuutta tarkistamalla voi kirjaamisen ohjeistusta terävöittää paikallisesti. Terveystarkastuksen ammattilaisten tekemä työ tehdään näkyväksi jatkuvalla raportoinnilla. Tällä hetkellä terveystarkastustietoja käytetään valvonnassa ja maakuntien arvioinnissa. Sitä varten tietoja raportoidaan THL:n verkkosivuilla, [Terveystarkastukset äitiys- ja lastenneuvolassa sekä opiskeluhoitoloissa](#), [Sotkanetissä](#) ja nyt tässä tilastoraportissa.

Tietojen laadun parantamiseksi THL:ssä on yhteistyössä eri palvelujen asiantuntijoiden kanssa laadittu kirjaamisohjeita [Tiedä- ja toimi -kortteille](#) äitiys- ja lastenneuvolan laajoista terveystarkastuksista sekä [isyyden](#) että [äitiyden](#) tunnistamisesta. Kouluterveydenhuollon Avohilmo kirjaamista on ohjeistettu THL:n verkkosivuilla [Lapset, nuoret ja perheet](#). Lisäksi neuvola- ja kouluterveydenhuoltopalveluihin laadittuihin erilaisiin oppaisiin on sisällytetty omat osionsa Avohilmo - tietojen kirjaamisesta. Näiden ohjeiden lisäksi palvelujen ammattilaisia on ohjattu laadukkampaan kirjaamiseen muun muassa kirjaamisesta kertovilla esityksillä erilaisissa alueellisissa ja valtakunnallisissa koulutustilaisuuksissa.

Ammattilaisia, erityisesti palveluista vastaavia esimiehiä, on ohjattu käyttämään THL:n Avohilmon laadun tarkistusraportteja, [pikaraportteja](#), omien tietojen tarkistamista varten. Joka toinen vuosi toteutettavassa perusterveydenhuollon TEA-tiedonkeruussa terveyskeskuksille on lähetetty Avohilmo tiedot terveystarkastusten toteutumisesta ja pyydetty heitä tarkistamaan tietojen oikeellisuus ja pohtimaan mahdollisten virheellisten tietojen syitä.

Käsitteet ja määritelmät

Avohilmo: Perusterveydenhuollon avohoidon ilmoitus (Avohilmo) on osa laajempaa sosiaali- ja terveydenhuollon hoitoilmoitusjärjestelmää (Hilmo).

Asiakas: Asiakas on perusterveydenhuollon avohoidon palveluja käyttävä tai palvelun kohteena oleva henkilö.

Tuen tarve on selvitettävä, jos alle kouluikäisessä lapsessa, oppilaassa, opiskelijassa, perheessä tai ympäristössä on tekijöitä, joka voivat vaarantaa tervettä kasvua ja kehitystä. Tieto kirjataan toimenpidekoodina asiakkaan potilastietojärjestelmän tietoihin.

Isyyden tunnustaminen äitiysneuvolassa: Avioliiton ulkopuolella syntyvän lapsen isyyden tunnustamisen vastaanottaminen on mahdollista äitiysneuvolassa ennen lapsen syntymää isyylain 16 §:n mukaan. Tunnustamisen voi vastaanottaa äitiysneuvolan terveydenhoitaja tai kätilö niissä tilanteissa, joissa isyylain 11/2015 16 §:n mukaisesti ei ole syytä kieltäytyä isyyden tunnustamisen vastaanottamisesta. Tieto kirjataan potilastietojärjestelmiin toimenpidekoodina syntyvän lapsen äidin tietoihin.

Kouluterveydenhuollon käynti: Kouluterveydenhuollon käynneiksi tilastoidaan perusopetuksen piirissä olevien lasten käynnit terveyden ja hyvinvoinnin seuraamiseksi ja edistämiseksi sekä terveysongelmien hoitamiseksi järjestetyissä palveluissa.

Laaja terveystarkastus: Laajalla terveystarkastuksella tarkoitetaan äitiys- ja lastenneuvolassa sekä kouluterveydenhuollossa tehtävää terveystarkastusta,

- johon osallistuvat lapsi ja molemmat vanhemmat tai ainakin toinen heistä;
- äitiysneuvolan terveystarkastukseen voi osallistua raskaana olevan lisäksi hänen puolisonsa
- jossa käsitellään lapsen, vanhempien ja koko perheen terveyttä ja hyvinvointia ja niihin vaikuttavia tekijöitä laajalaisesti eri näkökulmista
- jonka tekee terveydenhoitaja tai kätilö yhteistyössä lääkärin kanssa
- johon sisältyy huoltajan kirjallisella suostumuksella päivähoidon henkilökunnan arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista päivähoitossa ja opettajan arvio oppilaan selviytymisestä ja hyvinvoinnista koulussa
- laajat terveystarkastukset tehdään äitiysneuvolassa kerran, lastenneuvolassa 4 kk:n, 18 kk:n ja 4 vuoden iässä, koulussa luokilla 1, 5 ja 8

Lastenneuvolan käynti: Lastenneuvolan käynteihin tilastoidaan alle oppivelvollisuusikäisten lasten käynnit lastenneuvolassa, myös valtioneuvoston asetuksen mukaisesti laajoihin terveystarkastuksiin osallistuvien vanhempien käynnit lastenneuvolassa. Käynneillä seurataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä vahvistetaan perheiden voimavaroja.

Lastensuojelulain mukainen terveydentilan tutkiminen: Lastensuojelulain mukainen lapsen terveydentilan tutkiminen on lääkärin tutkimus, jossa lapsen tämänhetkinen psykofyysinen vointi sekä kasvu- ja kehityshistoria tarkastetaan, ja lapsi ohjataan tarpeenmukaisesti jatkotutkimuksiin, hoitoihin ja kuntoutukseen sekä pitkäaikaisseurantaan. Tieto kirjataan toimenpidekoodina lapsen potilastietojärjestelmän tietoihin.

Määräaikainen terveystarkastus: Valtioneuvoston asetuksessa (VNA 338/2011) säädetään määräaikaisista terveystarkastuksista ja terveysneuvonnasta lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Määräaikaisiin terveystarkastuksiin sisältyvät laajat terveystarkastukset (myös lasta odottavan perheen laaja terveystarkastus), joissa tuetaan vanhempien ja koko perheen hyvinvointia.

Palvelumuoto: Palvelumuoto kuvaa perusterveydenhuollon terveyskeskuksen avohoidon toimintoja kansanterveystyön tehtävälueiden mukaisesti. Palvelumuotojen tarkemmat määrittelyt ovat saatavilla Avohilmo-oppaassa (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-925-5>).

SPAT: SPAT, PTHAVO - Perusterveydenhuollon avohoidon toimintoluokitusta käytetään kuvaamaan perusterveydenhuollon avohoidon toimintoja ja toimenpiteitä. Luokitusta käytetään terveydenhuollon hoitoilmoitusrekisterin perusterveydenhuollon tiedonkeruussa. Sen avulla kerätään tilastotietoa erityisesti terveydenhuoltolakia täydentävien asetusten (338/2011, 339/2011) toimeenpanoa seuraaviin tilastoihin. Tietoja voidaan käyttää myös muihin terveydenhuollon valtakunnallisen henkilörekisterilain (556/1989) ja asetuksen (774/1989) säättämiin käyttötarkoituksiin. Luokitusta voidaan käyttää myös paikallisessa seurannassa.

THL-Toimenpide: THL - Toimenpideluokitusta käytetään yksilöimään terveydenhuollon ammattihenkilöiden tekemät toimenpiteet. Luokitusta käytetään osana potilaskertomuksen keskeisiä terveystietoja sekä paikallisissa potilastietojärjestelmissä että valtakunnallisissa Kanta-palveluissa ja lisäksi hoitoilmoitusten tiedonkeruussa, hallinnollisissa prosesseissa ja tilastotoimessa sekä kliinisessä tutkimus- ja kehittämistyössä.

Yksilöllisen tarpeen mukaiset terveystarkastukset: Yksilölliseksi tarpeen mukaiseksi käynniksi tilastoidaan aiemmassa terveystarkastuksessa havaitun ongelman yksilöllisen tarpeen mukainen seuranta. Käynti tilastoidaan toimenpidetiedolla.

Äitiysneuvolan käynnit: Äitiysneuvolan käynneiksi tilastoidaan raskaana olevien naisten ja lasta odottavien perheiden käynnit äitiysneuvolassa. Käynneillä seurataan raskauden kulkua, äidin ja sikiön vointia sekä vahvistetaan perheiden voimavaroja.

Laatuseloste

Perusterveydenhuollon avohoito

Tilastotietojen relevanssi

Perusterveydenhuollon avohoidon tilasto sisältää tietoja perusterveydenhuollon toiminnasta Hoitoilmoitusrekisterin tietojen pohjalta. Tilasto sisältää tietoja palvelun tuottajasta, väestön palvelujen käytöstä, hoidon saatavuudesta, väestön terveysongelmista, epidemioiden leviämisestä, asiakkaan/potilaan kotikunnasta ja sukupuolesta, käynneistä ikäryhmittäin, palvelumuodoittain ja yhteystavoittain, käyntisyistä, toimenpiteistä ja jatkohoidosta, lääkityksestä ja rokotuksista sekä lasta odottavien naisten sekä lasten ja nuorten terveyden edistämiseksi tehdyistä terveystarkastuksista (Avohilmo-opas¹¹).

Terveystarkastuksien ajankohdat ja sisällöt ohjeistaa Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (VNA 380/2009, nykyisin VNA 338/2011), joka tuli voimaan 1.7.2009. Terveystarkastuksia koskevat 9 ja 10 § tulivat voimaan 1.1.2011.

Tilasto on tarkoitettu toiminnan seurannan, arvioinnin, valvonnan ja ohjauksen tueksi terveydenhuollon ammattihenkilöille, hallintoviranomaisille, suunnittelijoille ja tutkijoille, jotka tarvitsevat ajantasaista tietoa terveyskeskusten palvelututannosta Suomessa. Tilaston pohjana olevan hoitoilmoitusrekisterin tietosisältöä ja tiedonkeruuta sekä raportointia kehitetään yhteistyössä tiedontuottajien ja käyttäjien kanssa.

Tilaston tietojen keruu perustuu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annettuun lakiin (668/2008) sekä lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007).

Menetelmäkuvaus

Perusterveydenhuollon tilasto perustuu palveluntuottajilta saatuihin tietoihin, jotka poimiintuvat potilastietojärjestelmästä suoraan ammattilaisten tekemistä kirjauksista asiakkaiden tietoihin. Asetuksen (VNA 338/2011) mukaiset terveystarkastukset kirjataan toimenpiteeksi käyttäen SPAT-luokituksen (Perusterveydenhuollon avohoidon toimintoluokitus) tai THL- Toimenpideluokituksen laajojen, määräaikaisten tai lisäkäyntien koodeja. (Avohilmo-tiedot.)

Terveystarkastustietojen kirjaamisohjeet potilastietojärjestelmiin on kuvattu THL:n verkkosivuilla ([Terveystarkastukset, Kouluterveydenhuolto](#)) ja [Avohilmo-oppaissa](#) (vuodesta 2019 lähtien [Hilmo-oppaissa](#)). Niissä on kuvattu tietoja esimerkiksi Avohilmon palvelumuodoista, ammattitiedoista (lääkäri, terveydenhoitaja / kätilö), terveystarkastuksien ajankohdista, toimenpidetiedoista, diagnoositiedoista ICD-10 ja ICPC-2. [Menetelmäkäsikirjassa](#) kuvataan keskeiset lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon terveystarkastusmenetelmät. [Laaja terveystarkastus](#) -oppaassa kuvataan laajan terveystarkastuksen järjestäminen alusta loppuun, taustoineen ja yksityiskohtineen.

Uusia tietoja, päivityksiä ja muutoksia Avohilmoon toimitettuihin tietueisiin vastaanotetaan Avohilmo-rekisteriin jatkuvasti. Ajantasaisin Avohilmo-tieto on saatavilla [THL:n verkkosivuilla tietokantaraporteilta](#). Tilastoraportissa esitetään poiminta-ajankohtien mukainen tieto. Tämä tilastoraportti perustuu THL:lle 9.8.2019 mennessä Hilmo-rekisterin osarekisteriin Avohilmoon tulleisiin tietoihin ja päivitettyihin tietokantaraportteihin.

Tilastossa käytetyt luokitukset sekä tiedonkeruun ohjeet on kuvattu avohoidon [Avohilmo-oppaissa](#) sekä [THL:n verkkosivuilla](#). Keskeiset käsitteet ja määritelmät kuvataan erikseen tilastoraportin tekstiosassa.

¹¹ Avohilmo. Perusterveydenhuollon avohoidon ilmoitus 2018. Määrittelyt ja ohjeistus: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-925-5>

Tietojen kattavuus

Perusterveydenhuollon avohoidon käyntitiedot saatiin kaikista terveyskeskuksista vuonna 2018. Avohilmo-rekisterin tietoihin vastaanotetaan tarvittaessa korjauksia takautuvasti viimeisen kuluneen vuoden aikaisia tapahtumia koskien. Aineiston kattavuus paranee siten vielä tilastovuoden loputtua ja tilastoraportin julkaisuajankohdan jälkeen.

Tietojen tarkkuus ja luotettavuus

Tilaston perusjoukko muodostuu kaikista niistä henkilöistä, jotka ovat käyneet perusterveydenhuollon äitiys- ja lastenneuvolassa vuoden 2018 aikana tai kouluterveydenhuollossa käynneillä lukuvuoden 2017–2018 aikana. Perusterveydenhuollon järjestämisestä vastaava kunta on vastuussa myös tietojen toimittamisesta THL:ään silloin, kun palvelu ostetaan esimerkiksi yksityiseltä palveluntuottajalta.

Tietojen oikeellisuus on riippuvainen tiedonantajien toimittamien tietojen laadusta ja oikeellisuudesta. Avohilmo-tiedot toimitetaan THL:ään sähköisesti kerran vuorokaudessa tapahtuvalla automaattisella poiminnalla potilastietojärjestelmistä.

Tietojen laatua seurataan THL:ssä ja tietojen tuottajien toimesta [Avohilmon pikaraportilta](#), joka päivittyy päivittäin. Pikaraporteilta seurataan tiedonkeruun kattavuutta ja laatua.

Avohilmon kautta kerättävistä tiedoista muodostuu myös rokotusrekisteri. Osa Avohilmo-tietojen laadun ja kattavuuden tarkistamista on rokotusrekisteriin kuukausittain tehtävät rokotustietojen täydellisyys tarkistukset. ([Rokotusrekisterin laatuseloste](#).)

Tiedonantajiin ja tietojärjestelmätoimittajiin ollaan yhteydessä, mikäli laadussa havaitaan puutteita. Avohilmo-aineiston korjaaminen tapahtuu aina tiedon tuottajan toimesta. Tarvittaessa Avohilmoon vastaanotetaan päivittyneitä/korjattuja aineistoja viimeisen vuoden ajalta.

Tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Tilastoraportti julkaistaan kun Avohilmo-tietojen oletetaan olevan riittävän kattavalla tasolla ja sisältävän valtaosan palveluntuottajien korjauksista tilastovuoden tietoihin. Tietojen korjaaminen on kuitenkin mahdollista tämän jälkeenkin ja päivittyneet tiedot huomioidaan seuraavan vuoden tilastoraportissa.

Ajantaiset tiedot tietokantaraporteilta

Päivittäin päivityttävältä [Avohilmon pikaraportilta](#) on saatavilla tietoja perusterveydenhuollon avohoidon tapahtumista. Kuukausittain päivittyvät [tietokantaraportit](#), eli tiivistet ja kuutiot, mahdollistavat käyttäjän omat valinnat ja tiedonhaun rekisteriaineistosta. **Tiivisteillä** tarkoitetaan valmiiksi tehtyä koostetta aihealueen keskeisistä tiedoista. **Kuutiot** mahdollistavat tietojen monipuolisemman tarkastelun. Äitiys- ja lastenneuvolan sekä kouluterveydenhuollon terveystarkastustiedot on saatavilla vuosittain päivityviltä [tietokantaraporteilta](#). Tiedot on kuvattu koko maan, maakunta-, aluehallintovirasto-, terveyskeskus- ja toimipaikkatasolla.

Tilasto- ja indikaattoripankki [Sotkanetistä](#) vuosittain päivityviä tietoja on mahdollista tarkastella kunta, maakunta ja koko maan tasolla väestöön suhteutettuna ja absoluuttisina lukuina.

Laajemmin aihekohtaisilla tilastoraporteilla raportoidaan vuosittain perusterveydenhuollon avohoidon käyntitietoja eri ammattiryhmissä ja palvelumuodoissa, käyntien syitä avohoidon käynneillä sekä terveyskeskusten vuodeosastojen tietoja potilaista, hoitopäivistä ja -jaksoista. Tilastoraporttien tarkempi julkaisuajataulu ilmenee [THL:n julkaisukalenterista](#).

Tilastojen yhtenäisyys ja vertailukelpoisuus

Poisto-/hoitoilmoitusjärjestelmä on ollut käytössä Suomen terveydenhuoltolaitoksissa vuodesta 1967 lähtien. Poistoilmoitus (hoidon päättämislmoitus) muuttui hoitoilmoitukseksi vuoden 1994 alusta. Järjestelmä on alun perin kattanut ainoastaan erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon laitoshoidon.

Perusterveydenhuollon avohoidon käyntitiedot (Avohilmo) tulivat osaksi hoitoilmoitusjärjestelmän tiedonkeruuta vuonna 2011. Avohilmo-tiedonkeruu korvasi vuonna 2002 aloitetun niin kutsutun Notitia-tiedonkeruun ja samalla tiedonkeruu muuttui sähköisellä tiedonsiirrolla suoraan potilastietojärjestelmistä tapahtuvaksi.

Tietojen saatavuus ja selkeys

THL:n toimintaa koskeva yleiset yksityisyyden suojaa turvaavat ja viranomaisten toimintaa määrittelevät lait kuten EU:n yleinen tietosuojalaki (TSA, (EU) 2016/679), tietosuojalaki (TiSL, 1050/2018) ja julkisuuslaki (JulKL, 621/1999) sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annettu laki (668/2008) ja asetus (675/2008). Tietojen luovuttamisen ehdoista ja tutkimuslupien hakemisesta tietoja löytyy [THL:n verkkosivuilta](#).

Vuonna 2019 julkaistaan ensimmäistä kertaa erillinen tilastoraportti äitiys- ja lastenneuvolan sekä kouluterveydenhuollon terveystarkastuksien toteutumisesta Avohilmon aineistosta. Tilastoraportti julkaistaan [THL:n verkkosivulla](#). Tilaston tiedot ovat saatavilla [tietokantaraporteilta](#). Terveystarkastuksien tietokantaraportit (tiivistet) on julkaistu vuodesta 2015 lähtien THL:n verkkosivulla.

Terveystarkastuksien toteutumisen tietoja on saatavilla myös [Sotkanet-indikaattoripankissa](#), [THL:n Tietoikkunassa](#), Tilastollisessa vuosikirjassa ja [perusterveydenhuollon tietokantaraporteista](#). Valtioneuvoston asetuksen² mukaisten terveystarkastuksien toteutumisen tiedot tietokantaraporteilla ovat kerran vuodessa päivittyviä aluehallintovirastoittain, terveyskeskuksittain ja toimipaikoittain.

Laajat terveystarkastukset äitiysneuvolassa (tiiviste), tiedot on poimittu lääkärin ja terveydenhoitajan kirjaamasta äitiysneuvolan laajan terveystarkastuksen SPAT-tiedoista (THL-Toimenpidetiedoista). Tiedot esitetään

- laaja terveystarkastus lääkärillä ja terveydenhoitajalla
- alkaneet raskaudet

Äitiysneuvolan seurantakäynnit (tiiviste), tiedot on poimittu lääkärin ja terveydenhoitajan/kätilön kirjaamista SPAT-merkinnöistä äitiysneuvolassa

- normaaliraskauden seuranta (SPAT1196)
- raskaana olevan terveystarkastus (SPAT1379, OAA11)
- synnytyksen jälkitarkastus (SPAT1380, OAA12)
- yksilöllisen tarpeen mukaan tehty terveystarkastus (SPAT1317, OAA41)
- erityisen tuen tarpeen mukainen käynti (SPAT1389, OAA43)
- yllä olevat tiedot ovat jaettuna: käynnit, asiakkaat
- tietoja voi hakea eri vuosittain ja ammattiteittain

Laajat terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa (tiiviste), tiedot on poimittu lääkärin ja terveydenhoitajan kirjaamista laajan terveystarkastuksen SPAT-merkinnöistä (THL-Toimenpide) tarkastusikäisille lapsille ja nuorille (3–4kk, 16–20kk, 4 vuotta, 6–8 vuotta, 10–12 vuotta ja 12–15 vuotta). Lastenneuvolan tietoja on poimittu kalenterivuositain ja kouluterveydenhuollon tiedot ajalta 1.6–31.5.

- laajat terveystarkastukset lääkärillä ja terveydenhoitajalla
- laajat terveystarkastukset lääkärillä ja terveydenhoitajalla (% väestöstä)
- vertailuväestö
- tietoja voi hakea eri vuosittain ja ikäluokittain

Määräaikaisten terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa (tiiviste), lastenneuvolan määräraikaisten terveystarkastuksien tiedot on poimittu kalenterivuositain ja kouluterveydenhuollon 1.6–31.5 kirjatussa SPAT-tiedosta (THL-Toimenpide).

- määräaikainen terveystarkastus (SPAT1315, OAA40)
- yksilöllisen tarpeen mukainen terveystarkastus (SPAT1317, OAA41)

- yksilöllisen tarpeen mukainen laaja terveystarkastus (SPAT1388, OAA42)
- erityisen tuen tarpeen mukainen käynti (SPAT1389, OAA43)
- lastensuojelulain mukainen terveyden tutkiminen (SPAT1320, OAA49)
- yllä olevat tiedot ovat jaettuna: käynnit, asiakkaat
- tietoja voi hakea eri ikäluokittain ja ammateittain

Suun terveydenhuollon terveystarkastukset (tiivistä), tiedot on poimittu Avohilmo-aineistosta hammaslääkärien, suuhygienistien ja hammashoitajien THL-Toimenpidetiedoista sekä terveydenhoitajien SPAT-tiedoista (THL-Toimenpide).

- suun terveystarkastus 1. lasta odottavalle
- suun terveystarkastus, alle 1 -vuotiaalle
- suun terveystarkastus, 1–6 -vuotiaalle
- suun terveystarkastus, 7–17 -vuotiaalle
- tietoja voi hakea eri vuostilta ikäluokittain ja ammateittain

Tilastovuonna 2018 äitiys- ja lastenneuvolan sekä kouluterveydenhuollon terveystarkastuksien tilastoraportin erityiskysymykset

Tämä on ensimmäinen tilastoraportti äitiys- ja lastenneuvolan sekä kouluterveydenhuollon terveystarkastuksien toteutuksesta ja muista lisäkäynneistä Avohilmo-tiedoista. Tiedot on vuodesta 2015 esitetty tietokantaraporteilla ja Sotkanetissä. Vertailuna Avohilmo-tietoihin on tässä mukana Hakulinen T, Hietanen-Peltola M, Vaara S, Merikukka M & Pelkonen M. 2018. Ajanmukaiset käytänteet ja pitkät perinteet neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Palvelujen seurantatutkimus 2016–2017. THL, Raportti 11/2018.

THL on erilliskyselyllä seurannut säännösten toimeenpanoa äitiys- ja lastenneuvolassa sekä kouluterveydenhuollossa määrävuosittain vuodesta 2004 lähtien.

Äitiys- ja lastenneuvolan sekä kouluterveydenhuollon palvelujen seurantatutkimuksen tiedot 2016–2017 kerättiin kyselyllä Manner-Suomessa vuonna 2016 toimineista 151 terveyskeskuksesta osastonhoitajilta, palveluesimiehiltä tai vastaavilta. Tarkoituksena oli saada kustakin terveyskeskuksesta vain yksi täytetty lomake, myös mikäli kyseessä oli usean kunnan yhdessä järjestämät palvelut kuntayhtymässä tai liikelaitoksessa.

Vastaukset saatiin 139 terveyskeskuksesta eli 92 prosentilta terveyskeskuksista ja ne edustivat 95 prosenttia Manner-Suomen kunnista. Kaikki tulokset esitetään vastanneiden osuuksina valtakunnallisesti, osa tuloksista myös maakuntatasolla. Maakunnallisesti tarkasteltuna 11 maakunnan kaikista terveyskeskuksista saatiin vastaukset. Vähiten tietoja saatiin Lapin maakunnasta, josta vastaukset tulivat 13:sta kaikkiaan 18 terveyskeskuksesta. Maakuntien kunta- ja terveyskeskusmäärät vaihtelevat Etelä-Karjalan koko maakunnalle tarjoavasta yhdestä terveyskeskuksesta Uudenmaan 21:een.

Seurantatutkimuksesta saatiin hallitusohjelman edellyttämää tietoa ehkäisevien terveyspalvelujen tilasta ja kehittämishaasteista sekä valtakunnallisesti että maakunnittain tarkasteltuna. Tulokset tukevat maakuntia ja kuntia tietoon perustavassa johtamistyössä sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviraa valvontatyössään. Tulokset ovat hyödynnettävissä sote-uudistukseen liittyvän palvelujärjestelmän muutoksen seurannassa.

Avohilmon käyntien tiedot saatiin kattavasti tilastointivuonna, mutta laajojen terveystarkastuksien tiedot eivät olleet kattavia. Kaikkien laajojen terveystarkastuksien toteutuminen lääkärillä ja hoitajalla oli 57 prosenttia vastaavasta väestöstä. Kattavimmat tiedot kaikista laajoista terveystarkastustiedoista oli Etelä-Karjalan (74 %), Keski-Suomen (66 %), Satakunnan (64 %), Varsinais-Suomen (64 %) ja Kanta-Hämeen (63 %) maakunnilla. Matalimmat vastaavasti oli Kymenlaakson (43 %), Kainuun (45 %) ja Pohjois-Pohjanmaan (49 %) maakunnissa. Yksittäisistä laajoista terveystarkastuksien tiedoista matalimmat tiedot oli 8. luokan terveystarkastuksissa (49 %). (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Laajojen terveystarkastuksien kattavuus maakunnittain, % väestöstä, Avohilmo-tiedot

Maakunta	4kk	1,5-vuotiaat	4-vuotiaat	Koululainen (1.lk)	Koululainen (5.lk)	Koululainen (8.lk)	Kaikki ikäluokat
Etelä-Karjala	71	79	66	71	82	73	74
Etelä-Pohjanmaa	66	69	65	59	62	56	62
Etelä-Savo	52	56	56	73	66	52	60
Kainuu	50	46	54	56	49	20	45
Kanta-Häme	59	45	62	67	69	70	63
Keski-Pohjanmaa	39	54	57	74	68	47	57
Keski-Suomi	54	63	64	77	72	63	66
Kymenlaakso	49	40	50	17	65	40	43
Lappi	56	61	58	58	77	47	60
Pirkanmaa	39	41	56	69	69	58	56
Pohjanmaa	47	45	56	63	47	53	52
Pohjois-Karjala	72	68	59	75	65	49	64
Pohjois-Pohjanmaa	40	44	56	51	57	45	49
Pohjois-Savo	50	32	59	72	65	58	57
Päijät-Häme	47	51	60	68	74	47	59
Satakunta	53	53	63	77	71	60	64
Uusimaa	59	64	60	55	61	38	56
Varsinais-Suomi	62	68	64	72	66	53	64
Kaikki maakunnat	54	56	59	61	64	49	57

